

2. OSNOVE TEORIJE DEFEKTOLOGIJE

U poglavlju o osnovama teorije defektologije biće reči o definisanju, elementarnoj terminologiji, struktuisanju i strukturi defektologije kao i o savremenim pravcima istraživanja u defektologiji.

2.1. DEFINICIJA DEFEKTOLOGIJE ✓

Defektologiju kao nauku izrazitog transdisciplinarnog karaktera je, u izvesnoj meri, teško definisati. Dosadašnji pokušaji definisanja su kretali od generalnih definicija koje kažu da je "defektologija nauka o hendikepiranom čoveku", preko definisanja defektologije kao nauke "koja proučava stanje osoba čiji je integritet usled trajnih psihofizičkih smetnji narušen, a sposobnost socijalne integracije smanjena" (Marković D. prema Stošljević L., 1990.), pa sve do nešto kompetentnijih definicija koje defektologiju posmatraju kao "sistem znanja, sveukupnost naučnih razmatranja o rehabilitaciji hendikepiranih lica" (Keramičievski S., 1978).

Pre nego što pokušamo dati našu definiciju defektološke nauke moramo napraviti elementarnu teorijsku distinkciju defektološke nauke u odnosu na njenu dihotomnu suštinu. Ova dihotomija je teorijski delimično objašnjena u prethodnom poglavlju u kojem smo ustvrdili da je defektologija humana i društvena nauka. Na ovom mestu bi pokušali usaglasiti privid dihotomije nomotetičnost-idiografičnost u defektološkoj nauci.

"Prirodne znanosti tragaju za univerzalnim zakonima te su, prema tome, nomotetičke znanosti (grč. nomos=zakon). Historijske znanosti traže jedinstvene, individualne i neponovljive idiofenomene te su prema tome idiografičke (grč. idios=svoj, vlastit, grapho=pišem)." (Kovačević V. i sar., 1988.) Upravo ovde se vidi korektnost naše tvrdnje da je defektologija istovremeno humana (prirodna) i društvena (istorijska) nauka pošto svaki defektolog u praksi zna da se defektološke zakonitosti mogu primeniti samo delimično jer se svaka hendikepirana osoba kao "sui generis" odlikuje

snažno izraženim individualnim karakteristikama koje, same po sebi, spadaju u idiofenomene. Dakle, defektologija je nomotetična nauka jer proučava izvesne zakonitosti ali je i idiografska nauka jer se bavi proučavanjem neponovljivih idiofenomena.

Poštujući napred rečeno, defektološku nauku (u jednoj rečenici) definišemo kao **nauku koja proučava zakonitosti i idiofenomene vaspitanja, obrazovanja i rehabilitacije hendikepiranih osoba**. Svaka, pa i ova, definicija nosi mogućnost konfuzije ukoliko se ne objasni njena terminologija. Sintagmu "nauka koja proučava zakonitosti i idiofenomene" smo već objasnili. Drugi deo definicije razdvaja pojmove "vaspitanje i obrazovanje" od pojma "rehabilitacije", mada u teoriji defektologije postoje stanovišta da proces rehabilitacije u sebe uključuje i vaspitanje i obrazovanje. Za nas su ovi pojmovi u suštinskom smislu razdvojeni, pa "vaspitanje i obrazovanje" podrazumeva edukativni (školski) deo defektologije, a "rehabilitacija" podrazumeva klinički deo defektologije. Pojam "hendikepirana osoba" podrazumeva prisustvo poremećaja socijalne integracije.

2.2. PREDMET DEFEKTOLOGIJE ✓

Predmet defektologije možemo definisati na više načina. Kompleksnija definicija predmeta defektologije kaže da je predmet naučnoga bavljenja defektologije "istraživanje biotičkih, psihofizioloških i psihosocijalnih uvjeta i zakonitosti ponašanja osoba s teškoćama socijalne integracije, istraživanje delovanja socijalnih zakonitosti, na njihov razvoj, istraživanje sadržaja i metoda rehabilitacije (uključujući odgoj i obrazovanje) takvih osoba, istraživanje uvijeta odgojno-obrazovne i šire socijalne integracije..." (Kovačević V. i sar., 1988.)

Nešto simplificiranije definicije kažu da je predmet defektologije "rehabilitacija hendikepiranih osoba" ili čak da u predmet defektologije spadaju samo "hendikepirane osobe". Naravno, ovakve definicije (preširoke ili preuske) nas ne vode željenom cilju - preciznom definisanju predmeta defektološke nauke.

Mi smatramo da je **predmet proučavanja defektološke nauke, s jedne strane, biopsihosocijalni fakti koji determinišu i diskriminišu hendikepirane osobe, a sa druge strane predmet proučavanja defektološke nauke je vaspitanje, obrazovanje i rehabilitacija hendikepiranih**

osoba. Da bi izbegli mogućnost konfuzije objasnimo terminologiju i ove definicije. Termin "biopsihosocijalni fakti" podrazumeva utvrđivanje objektivnog stanja hendikepirane osobe na osnovu kojeg kasnije možemo utvrditi njena ograničenja ("determinaciju") i njenu nepovoljnu različitost ("diskriminacija") u odnosu na propisane norme i/ili očekivane vrednosti (biološke, psihološke, socijalne). Terminologiju dela rečenice "vaspitanje, obrazovanje i rehabilitacija hendikepiranih osoba" smo već elaborisali tokom definisanja defektologije kao nauke.

2.3. ZADACI DEFEKTOLOGIJE ✓

Zadaci defektologije proističu iz predmeta defektologije, pa prema tome mogu biti opšti i specifični u zavisnosti na koji deo predmeta defektologije se odnose.

Najvažniji defektološki zadaci su:

1. Teorijska razrada defektološke nauke kroz sva područja teorije defektologije (istorija, metodologija, epistemologija, terminologija itd.).
2. Proučavanje biopsihosocijalne strukture hendikepiranih osoba.
3. Proučavanje i unapređivanje sistema vaspitanja, obrazovanja i rehabilitacije hendikepiranih osoba.
4. Proučavanje i obogaćivanje društvenih tj. socio-ekonomsko-kulturnih faktora koji utiču na socijalnu integraciju hendikepiranih osoba.

Dakle, zadatak defektologije je da otkriva uzroke, vrši evaulaciju i anticipaciju razvoja biopsihosocijalne strukture hendikepiranih osoba, kao i da istražuje uslove, određuje i verifikuje sadržaje, obim, metode, sredstva i oblike vaspitanja, obrazovanja i rehabilitacije hendikepiranih osoba.

Zadaci defektologije nisu nepromenjiva kategorija. Oni se konstantno proširuju, inoviraju i usaglašavaju, kako sa razvojem defektološke nauke, tako i sa razvojem i usavršavanjem opštih naučnih kretanja. Ovo znači da se zadaci defektologije moraju prilagodavati potrebi vremena, odnosno oni su najfleksibilniji deo defektološke nauke u kojem bi trebalo tražiti dalje mogućnosti za razvoj defektologije.

2.4. PODRUČJE DEFEKTOLOGIJE

Područje u kojem se defektološka nauka ovoplođuje je relativno dobro omeđeno s obzirom na njenu multidisciplinarnu prirodu. Područje defektologije možemo podeliti u odnosu na naučne oblasti defektologije i u odnosu na područje rada defektologa.

Naučne oblasti defektologije su:

- Opšta defektologija,
- Oligofrenologija,
- Logopedija,
- Surdoaudiologija,
- Tiflogologija,
- Somatopedija,
- Defektologija multiplih oštećenja i
- Sociopedija

U područje rada defektologa ubrajamo:

- Defektološka prevencija,
- Rana detekcija i registracija,
- Defektološka dijagnostika-prognostika i evidencija,
- Defektološki treman koji se sastoji iz:
 - a) kliničkog defektološkog pristupa i
 - b) edukativnog defektološkog pristupa.
- Socijalna integracija hendikepiranih osoba.

Iz prethodnog možemo zaključiti da područje defektologije obuhvata sve naučne discipline defektologije kao i sve postupke i mere koje defektolog primenjuje u svakodnevnom radu.

2. 5. ELEMENTARNA TERMINOLOGIJA DEFEKTOLOGIJE ✓

Elaborisati terminologiju defektologije, makar i delimično, bi zahtevalo mnogo više prostora nego što imamo u ovoj monografiji, pa smo se opredeli za one osnovne termine koji odslikavaju suštinu defektološke nauke. Ti termini su:

- defektologija,
- bolest,
- oštećenje,
- invaliditet i
- hendikep.

2.5.1. Defektologija ✓

U definisanju termina "defektologija" postoji šarenilo pristupa, sadržaja i gledišta koja se među sobom razlikuju pa čak suprotstavljaju i isključuju. To nišu samo terminološke razlike, nego i suštinska neslaganja o cilju i sadržaju defektološke nauke. Stoga smatramo za neophodnim da u svoj širini sagledamo i ovu problematiku naše naučne discipline.

Termin koji se među prvima javio za označavanje ove naučne discipline je patološka pedagogija. On je definisan kao deo pedagoške nauke koji se bavi vaspitanjem nepravilno razvijene (abnormalne) dece. Pojava takve dece poznata je odavno, ali se sa njom počelo da radi tek kad je psihologija iznela uzroke abnormalnosti u toku dečjeg razvoja.

Pedagogija se bavila samo sa decom pravilnog dečjeg razvoja, a postupak sa decom koja se ne uklapaju u svakodnevna iskustva bio je odbacivanje. Tek rezultati psihofizičkog istraživanja, a naročito fiziologije nervnog sistema u vezi sa pojavama psihičkog života, stvorili su naučnu podlogu na kojoj se i postupak prema abnormalnoj deci mogao usmeriti prema nekim bitnim načelima. Prvo načelo je da se te abnormalne pojave učvršćuju u red bolesnih patoloških stanja, dakle nisu prolaznog karaktera i da postupak prema njima ima značaj lečenja. Time je pedagogija dobila jedan novi zadatak, da upućuje nastavnike kako da rade sa decom koja pokazuju znake patološkog stanja.

Patološka pedagogija tekovina je novijeg vremena. Njen početak, kako se kaže u Pedagoškoj enciklopediji, seže tek od druge polovine XIX veka, ali se danas toj pouci poklanja velika pažnja ne samo u teorijskom izučavanju, već i u praktičnom izvođenju, jer se tom nastojanju za društveni i prosvetni život u kulturnim državama ukazuje velika pažnja i priznanje. Tako je pre sto godina naša prva "Pedagogijska enciklopedija" okarakterisala obim, potrebu i značaj specijalnog vaspitanja. Očigledno je da se već tu naziru prvi tragovi "pedagogije lečenja".

Veoma dugo mi nismo u Srbiji imali neki opšti pojam koji bi objedinjavao pedagoški rad sa ovom kategorijom dece, već su se upotrebljavali pojedinačni pojmovi: školovanje gluvoneme dece, školovanje slepe dece, školovanje slabomislene dece itd. Premda je provejavao termin "nedužna mladež", koji je kod nas došao iz Čehoslovačke posredstvom Veljka Ramadanovića koji je čak izdavao i list "Glas nedužnih" koji je izlazio između dva rata. Oficijelni termin je bio "specijalna škola", mada nije nikad njegov obim i sadržaj na pravi način definisan.

Posle Drugog svetskog rata uveden je termin "defektologija", pod uticajem iz Rusije. Prihvaćen je samo u nekim tzv. "istočno- evropskim zemljama". Danas je on opšte prihvaćen, iako ima pežorativni prizvuk i neprikladan je za ljudsko biće i više je adekvatan industrijskoj proizvodnji i označava "škart" (gumi-defekt; pokvareni deo mašine koji ne funkcioniše pa je mašina u defektu itd.).

Roditelji nerado vole da čuju da im je dete defektno i traže neki manje uvredljiv izraz za svoje dete. Izraz defektan se u medicini ne upotrebljava. Prema mišljenju naučnika sa Zapada defektologija, defektolog, defektan je staromodan, zastareo izraz, koji je izbačen iz upotrebe i pledira se na izraz koji će biti javnosti simpatičniji, a invalidnim licima predstavlja stimulans za život. Dr Heze iz Nemačke zahteva: "Iz fizioloških, a još više iz pedagoških pobuda, u stručnoj literaturi treba izrazu defektan uskratiti pravo građanstva, kao i svim drugim izrazima izvedenim iz ovog".

Danas se u svetu umesto izraza "defektologija" uvode drugi termini kao što su "specijalna pedagogija", "ortopedagogija", "pedagogija ometenih", "pedagoška rehabilitacija", "rehabilitacijska pedagogija", pa se tu i tamo vaskrsavaju i stari termini "zdravstvena pedagogija", "kurativna pedagogija", "medikopedagogija", "pedagogija ozdravljenja", "terapeutska pedagogija", "pedagogija hendikepiranih", "pedagoška terapija" itd.

Razumljivo je da je svaki ovaj naziv bio i definisan, no iako su te definicije adekvatne, one su bile u korelativnom odnosu sa današnjim terminom defektologije, koji je ipak stekao u nas svoje poluvekovno pravo građanstva, pa ćemo ga i mi dalje koristiti dok se zvanično ne uvede neki bolji.

Pre nego što priđemo definisanju termina "defektologija", trebalo bi napomenuti jednu evidentnu činjenicu, a to je, kao što se vidi iz prethodnog izlaganja, da su se od prapočetaka stalno susretale dve osnovne nauke: medicina, koja je još uvek htela "da još nešto leči", iako je kod ove dece patološki proces već završen (gluvoća, slepilo, telesna invalidnost, mentalna retardiranost); i druga, pedagogija koja je prihvatila ove "ispuštene slučajeve", "lekarske promašaje", "svršene slučajeve" i nastojala da specifičnim metodama vaspitnog tretmana ovu decu vaspita i obrazuje koristeći pri tom sekundarne fiziološke intaktne puteve sazajnog procesa. Otuda je i razumljivo da je veoma dugo održan termin pedagogika lečenja, odnosno u nemačkom originalu "Heilpädagogik".

Pojam "pedagogija lečenja" (hajlpedagogija) prvi su uveli u upotrebu Georgens i Denhart 1861. godine u njihovoj knjizi "Pedagogika lečenja sa posebnim obzirom na idiotiju i zavode za idiote" (Die Heilpädagogik mit besonderer Berücksichtigung der Idiotie und der Idiotanstalten, Leipzig 1861.) u kojoj definišu pojam da "pedagogija lečenja nastoji da obuhvati sve one slučajeve sa kojima uobičajeno vaspitanje nema uspeha". Dakle, oni su hteli da obuhvate sve slučajeve koji su uslovljeni "anomalnošću individue" ili "abnormalnim okolnostima" i da ih leče. Ovom treba dodati da je Henrich švarc u svom četvrtom delu "Nauka o obrazovanju" (Eziehungslehre, 1813.) upotrebio termin "pädagogische Heilkunde" - "nauka o pedagoškom lečenju". Međutim, taj termin nije zaživeo, premda možemo smatrati da je bio prethodnica modernijem terminu "pedagogika lečenja" (Heilpädagogik). Trebalo bi takođe pomenuti i Ludvika von Štrimpela (Ludwig von Schtrmpell) koji je u svojoj psihologiji upotrebio termin "pedagoška patologija" i "pedopatologija" 1899. godine, kojim je želeo da označi nauku o greškama kod dece koja se terapijskim putem moraju tretirati, ili kako dosledno kaže "sa kojima se mora izvoditi pedagoška terapija" (pädagogische Therapie). Na žalost ni ovaj termin nije naišao na širu primenu. Na kraju treba pomenuti i austrijskog psihologa Teodora Helera (1869 - 1938), koji u svojoj knjizi "Osnove pedagogike lečenja" (Grundriss der Heilpädagogik, Beč 1925. godine) pedagogiku lečenja svodi

samo na mentalnu retardaciju i "nervoznu decu", dok sve ostale kategorije fizičke ometenosti isključuje.

Termin "pedagogika lečenja" je vremenom dobijao različite dimenzije i različito je definisan pa ćemo navesti samo neke od njih u našim i stranim pedagoškim rečnicima i enciklopedijama:

Pedopathologicky slovníček, Praha 1933. (str. 42) pedagogiku lečenja ovako definiše: "Hajpedagogik je pedagogika popravljavanja, ispravljanja, to je nauka o vaspitanju, obrazovanju i staranju o deci koja imaju telesne i duševne nedostatke i čiji je razvoj ugrožen".

Pedagogičeski rečnik, Sofija 1936. (str. 180) definiše: "Lečebna pedagogika - je pedagoška teorija i praksa koja se odnosi na slabomislenu, nervoznu, psihopatu, čulno defektnu decu, decu i prestupnike. Ona ima deskriptivno normativni karakter. Zove se još psihopatologija ili pedagoška patologija. Njeni osnivači su Štrimpfel, Ufer i Tjuper, Heler i Bop".

Od nešto novijih enciklopedija i rečnika pomenućemo nekoliko:

Pedagoški rečnik, Moskva 1960. (str. 614) definiše ovaj termin ovako: "Lečebnaja pedagogika je teorija i praksa spoja medicinskih i pedagoških sredstava za vaspitanje i pripremu za život mentalno retardirane i druge anomalne dece. Osnovna ideja pedagogike lečenja sastoji se u tome što pri razumnom spoju fizioterapije, psihoterapije, specijalnog režima nastave dostupnom shvatanju ove dece i omladine, radnim nayikama i kulture reda i ponašanja itd, omogućuje se razvoj kod defektne dece. Predstavnicij pedagogike lečenja su bili dr Itar i Segen i drugi, koji su organizovali u Francuskoj i drugim državama medicinsko - pedagoške ustanove za anomalnu decu. Nakon Oktobarske revolucije sve ustanove pedagogike lečenja prerasle su u specijalne škole u kojima je osnovno načelo rada postalo planski i sistematski pedagoški uticaj na vaspitanje ove dece u spoju sa zdravstveno medicinskim merama. Danas se u nekim zemljama Evrope pod ovim terminom podrazumeva oligofrenopedagogika. Međutim, u drugima se ovaj termin proširuje na sve oblasti medicinskih i pedagoških znanja koja se odnose na rad sa raznim kategorijama abnormalne dece".

Pedagoški rečnik, Beograd 1967. (str. 50): "pedagogika lečenja - ortopedagogika - je sinonim za zdravstvenu pedagogiku, pedagogiku lečenja ili ozdravljenja - medikopedagogiku, dakle zahvata čitavu oblast speci-

jalne pedagogije ili defektologije. Nepravilna je upotreba za oznaku oligo-frenopedagogije, ili za vaspitanje fizički invalidne dece”.

Pedagoška enciklopedija, Beograd 1989. (Ostr. 104): ”U svetu se za područje defektološke teorije i prakse upotrebljavaju različiti termini. Vrlo je čest naziv specijalna pedagogija, u zemljama engleskog govornog područja, Francuskoj i Nemačkoj. U tim zemljama pod specijalnom pedagogijom se podrazumeva i obuhvata, bolje reći označava vaspitanje osoba koje u fizičkom, mentalnom, emocionalnom i socijalnom pogledu odstupaju od relativno homogenih grupa učenika u redovnom sistemu vaspitanja i obrazovanja i to toliko da su nužni posebni postupci radi zadovoljenja njihovih specijalnih potreba.”

Anglo-saksonska literatura mesto termina defektologija ima termin ”special education” pa u skladu sa tim i defektologa naziva ”special educations teacher”. U Francuskoj se upotrebljava termin ”education speciale” i ”education specialise”, od kojih prvi ima prednost i obuhvata sve aspekte školskog i vanškolskog vaspitanja i obrazovanja školske mladeži i maladaptirane omladine (rđavo prilagođene, loše prilagođene). Užeg je značaja pojam ”specijalna nastava” (l' enseignement speciale), jer obuhvata samo proces obrazovanja. U terminu ”pedagogie special” sistematizovana je celina postupaka koji se primenjuje u specijalnom vaspitanju i obrazovanju ili ”nauka o specijalnom vaspitanju”.

Ruski termin ”defektologija”, koji smo i mi prihvatili, označava područje nauke koja se bavi proučavanjem specifičnosti razvoja dece sa fizičkim i psihičkim nedostacima, kao i problemima njihovog vaspitanja, obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja. Prema ruskom učenju defektologija obuhvata specijalnu pedagogiju, koja sadrži sve grane nauke o vaspitanju i obrazovanju atipične dece, specijalnu psihologiju koja se bavi proučavanjem ove atipične dece, definiše ciljeve, sadržaje, principe, metode, organizaciju vaspitanja i obrazovanja u specijalnim školama.

U nemačkom jezičkom području postoji nekoliko naziva: Sonderpädagogik - specijalna pedagogija; Behinderten padagogik - pedagogika zaostalih; Rehabilitationpädagogik - rehabilitacijska pedagogija. U Austriji, švajcarskoj i Mađarskoj još uvek se upotrebljava naziv pedagogika lečenja.

Kao što smo videli prethodnica termina ”defektologija” je bio termin ”pedagogija lečenja”. Međutim, ni ruski termin ”defektologija” kao ni

termin "pedagogija lečenja" ne obuhvata sadržinu našeg pojma defektologije jer su suviše usko postavljeni. Naš termin "defektologija" podrazumeva kako klinički tako i edukativni deo defektologije dok prethodni termini uobručavaju samo po jedan od ovih delova defektološke nauke.

Pre nego što pređemo na elaboraciju ostalih termina neophodno je, u kratko, prokomentarisati shemu prikazanu na Slici-1. Kao što vidimo iz prikazane sheme oštećenje, invaliditet i hendikep su posledice pojave bolesti. Ove posledice imaju reverzibilan karakter što znači da se pod uticajem defektološkog (i ostalih) tretmana mogu u značajnoj meri sanirati. Upravo ovaj reverzibilni karakter posledica bolesti dovodi do terminološke konfuzije u defektološkoj literaturi, pa je to još jedan od razloga zbog kojeg smo se opredelili za ova četiri osnovna termina.

BOLEST → OŠTEĆENJE → INVALIDITET → HENDIKEP

Slika 1. - Posledice bolesti

2.5.2. Bolest ✓

Postoji niz definicija bolesti koje, prema Ašpergeru, mogu da okarakterišu pojam "bolesti". Neke od tih definicija su:

"Bolest je suma funkcionalnih poremećaja određenog stepena"
(N.P.Tendeloo)

Bolest je život, čije se manifestacije delimično odvajaju od norme
(E.Zeigler)

Bolest je reakcija organizma na kvalitativno i kvantitativno abnormalni podražaj ili uslov, pri čemu nastaju patomorfološke promene i funkcionalne smetnje (H.Ribbert).

Bolest je sveukupnost niza uzastopnih abnormalnih reakcija nekog organizma ili njegovih delova na patološki podražaj (R.Rosle)." (Ašpreger Z., 1958.).

Naravno, sve ove definicije su date sa aspekta koji je bio relevantan za autora definicije. Za nas, u defektologiji, je važno znati da bolest postaje značajna tek onda kada ona postaje ireverzibilan proces, tj. kada proizvede oštećenje, invaliditet ili hendikep.

2.5.3. Oštećenje ✓

Oštećenje (eng. Impairments) u zdravstvenom smislu možemo definisati kao "svaki gubitak ili nepravilnost psihološke, fiziološke ili anatomske strukture ili funkcije" (WHO, Geneve, 1980.).

Ova definicija Svetske zdravstvene organizacije sagledava sadržinu pojma oštećenja više sa medicinskog aspekta ne ceneći pri tom nivo "svakog gubitka" i moguće vrednosne sudove socijalnog okruženja koji se javljaju u vezi s tim.

Primer, za oštećenje, koji se najčešće navodi u defektološkoj literaturi je nedostatak maloga prsta leve ruke kod profesionalnog violiniste. Dakle, ovaj anatomski nedostatak objektivno postoji bez obzira na naš stav prema njemu.

Iz gore navedenog primera možemo zaključiti da se terminom "oštećenje" opisuje činjenično stanje u datoj tački vremena pri čemu se isključuju svi ostali relevantni parametri. U širem smislu reči oštećenjem možemo smatrati sve ono što ne zadovoljava svrhu kojoj služi u svim uslovima funkcionisanja, a koje kao takvo "postoji objektivno, što u ovom slučaju znači neovisno o vrijednosnim sudovima ili procjenama socijalne okoline" (Kovačević V. i dr., 1988.).

2.5.4. Invaliditet ✓

Invaliditet (eng. invalidity; lat. invalidus) u etimološkom značenju reči jeste nevrednost, odnosno manja vrednost. "U zdravstvenom smislu invaliditet je svako ograničenje ili smanjenje (koje proizilazi iz oštećenja) sposobnosti izvođenja neke aktivnosti na način ili unutar raspona koji se smatra normalnim za ljudsko biće" (Međunarodna klasifikacija oštećenja, invaliditeta i hendikepa, 1986., - u daljem tekstu "Međunarodna klasifikacija"). Osnovna distanca koju moramo napraviti između oštećenja i invaliditeta jeste u tome što se oštećenje odnosi na pojedine delove tela i njihove

funkcije, dok se invaliditet odnosi na celokupnu psihofizičku strukturu čoveka i na nemogućnost delovanja jedinke u njenoj sveobuhvatnosti. Dakle, invaliditet jeste smanjen učinak jedinke koji proizilazi iz nastalog oštećenja koje jedinku pogađa parcijalno.

Ovako elaborisana razlika između oštećenja i invaliditeta se najočiglednije može objasniti sledećim primerom: nedostatak malog prsta leve ruke kod učitelja neće da izazove pojavu invalidnosti jer on i dalje funkcioniše u svojoj celovitosti, dok isto takvo oštećenje kod profesionalnog violiniste proizvodi invaliditet sa svim ličnim i društvenim posledicama koje iz toga slede.

2.5.5. Hendikep

Hendikep (eng. handicap) u zdravstvenom smislu jeste "poteškoća pojedinca nastala zbog nekog oštećenja, invaliditeta, koji ograničava ili sprečava izvršenje funkcije koja je za tog pojedinca normalna (ovisno o dobi, spolu te socijalnim i kulturnim činiocima)" (Međunarodna klasifikacija, 1986.).

Hendikep "in nucleo" jeste socijalni fenomen jer se javlja kao posledica društvene procene o mogućnostima funkcionisanja date osobe, te kao takav u manjoj meri zavisi od objektivnog stanja stvari. Napred navedeno najplastičnije možemo objasniti na primeru blage mentalne retardacije, jer osoba sa istim koeficijentom inteligencije dobijenim na psihološkom testu može da zadovolji socijalna potraživanja u nekoj ruralnoj i primitivnoj sredini, dok neće biti u stanju da te iste zahteve zadovolji u visoko urbanim, pa time i socijalno zahtevnijim sredinama. Dakle, ovakva osoba u prvoj sredini neće imati hendikep prouzrokovan oštećenjem intelektualnih funkcija, dok će se u drugoj sredini taj hendikep manifestovati u punoj meri.

Iz svega rečenog vidimo da se hendikep može, ali i ne mora javiti kao posledica oštećenja ili invaliditeta, pa sve one osobe koje su imale uspešnu socijalnu integraciju nakon nastalog oštećenja i invaliditeta ne možemo smatrati hendikepiranim.